

Nagy tényezői e tündéri helynek a víz, a fény, a levegő. Három gyönyörűség, az élet három arkánuma, amit egyszerre nyújt virágos ölen — írta néhány évtizeddel ezelőtt könyvében a szerző, s talán nem kell sokáig találgatni ahhoz, hogy kiderüljön: a dicséret tárgya a Margitsziget.

Aligha találni országunkban hasonló területet, amely annyi mindent ért volna meg, mint a főváros szívébe ékelődő, a Duna vizét kettéválasztó, a természet szépségeit karnyújtásnyira hozó park. Római helyőrség, királyok vadászterülete, domonkos rend fellegvára, nádor pihenőhelye, exkluzív szórakozóhely — s Arany János enyhét adó zugja, 1919-es proletárgyerekek néhány hetes öröme, adásvétel tárgya. Ez utóbbi során 1908-ban ifjabb József főherceg tulajdonából az állam, pontosabban a Fővárosi Közmunkák Tanácsának kezelésébe került. A becsérték 11 millió korona volt, a célkitűzés pedig az, hogy „örök időkre nyilvános kertként tartsa fenn a benne levő nagy értékek kiaknázásával”. Mégis hajszál híján Svájccal lesz; egy tökéletes érdekes csoport veszi bérbe 1913-ban 60 évi időtartamra. Kötelezi magát hogy a világhírű közterek, gyógyfürdők, szórakozóhelyek színvonalára emeli. A világháború azonban közbeszólt, s így a húszas-harmincas években külföldi főke helyett részvénytársaságok, bérlők révén tartja fenn magát.

Legyen háborítatlan a nyugalom

A történelem menete aztán új tulajdonosokat jelölt ki, immár végleges szerződéssel. A rendelkezés a köztulajdonosi jogból fakad: mindenki öröme, pihenésére, szórakozására, gyönyörűségére.

Sikerült, sikerül-e megfelelnie ennek? A válasz nehezebb, mint a mai szigetet látva, egy kellemes vasárnap délutánt eltöltve gondolnánk.

Néhány esztendő újságíktermészt lapozgatjuk, amelyek címei szinte kínálják, majd hirtelen követelik a felidézést. „Mi lesz veled, Margitsziget?”, „A Sziget védelmében”, „Felnőtték kertje”, „Különös játszótér”, „Pihenőpark lesz”, „Lóvasutat a Szigetre?” — s hosszan folytathatnánk a sort, amely jelzi, a Margitsziget helyzete, sorsa nem alakult közmegelegedésre. De ami még az újságíktérnek is lényegesebb: az ezer és ezer fővárosi és vidéki lakos véleménynyilvánítása, javaslatainak nagy tömege, amelyek azt célozzák, hogy a Sziget maradjon valóban sziget.

S ez nem szójáték, hanem egy olyan, pontosan körvonalazott, megfogalmazott igény, amely a természeti szépség, nyugalom, csend maradéktalan fenntartásának óhajátásából fakad, következésképpen számúvzve mindazt, ami ezeket háttérbe szoríthatja.

Reális vágy, megvalósítható program ez napjainkban s a jövőben? A válasznak ismét kellekiednie kell; idézzük fel először a közelmúlt eseményeit.

Jó koncepció, kevés változás

Az utóbbi évek során a Sziget sokat fejlődött, bővült a pihenést, üdülést, sportolást, kulturálódást, nem utolsósorban az idegenforgalmat szolgáló létesítmények. Ilyen-olyan módon azonban helyet találtak itt enyhén szólva nem ide való objektumok is: garázs, üzem, munkásszállás, raktár, hogy csak a legkirívóbbakat említsük. Ez utóbbiak megszületésének szükségessége egyértelmű volt. Kevésbé egyértelműen alakultak a vélemények a „fejlesztés” fogalmának értelmezésében és gyakorlatában. Bizonyítja ezt, hogy a három évvel ezelőtt jóváhagyott távlati fejlesztési koncepciót hosszú évekig dülő vita előzte meg. Végül is győzött a három alapvető funkciót jelölő terv: pihenés és kultúra, idegenforgalom, sport és szórakozás.

Ebből következően — röviden összefoglalva — így szólt a korabeli tudósítás:

— a fél évszázados agyaglamblövő pálya zajos, veszélyes,

„Örök időkre nyilvános kertként...”

A Margitsziget maradjon a szépség szigete

évei meg vannak számlálva. Helyére vendéglátó teraszt javasolnak;

— az Úttörő Stadion áttelepítésével is számolni kell, mert kihasználtsága nincs arányban a területfoglalással;

— az 1952-ben épült teniszstadion elavult, lebontásra ítéltetett;

— hasonló sors vár az ideiglenes engedéllyel épült Vörösmarty mozira, mert megközelítése nehézkés, közönsége akarva-akaratlanul tönkreteszi a park területét;

— az ásványvízüzemlet teheráru-forgalma, zajossága miatt számúzik. Épülete a Sportuszodához kapcsolva úszókolégium lehet;

— az Építők és a Vörös Meteor épületei bontásra értek;

— a szabadtéri színpad teljes rekonstrukcióra szorul. Újjáépítése után télen is funkcionáló kultúrközpont lehet;

— az Árpád-híd szigeti csomópontjában levő korszerűtlen büfét modern büfét váltja fel, megszüntetik a hid alatti garázst és galamblovész-öltözőt;

— a szórakoztatócentrum magja a Casino marad, de nem a meglévő épülettel, mivel a többszöri átépítés sem segített rendezetlenségén;

— a Nagyszálló mellett kedvező adottságok mutatkoznak egy gyógyszálló építésére;

— a Palatinus strandot termálvizes medencékkel bővítik, hogy műjégpálya kialakításával — a téli fürdési és sportolási lehetőségeket elősegítsék;

— a Sziget különböző pontjain, különválasztva a gyalogosforgalomtól, kétezernél is több gépkocsi számára fizető parkolóhelyet építenek;

— kertészeti feladat a Duna-parti sétányok kialakítása, kis állatkert létrehozása, esőtető, fedett sétányok építése.

Az emlékeztetőnek is szánt felsorolásból azonnal kitűnik, hogy a távlati fejlesztési koncepció sok lényeges, előremutató javaslatot tartalmaz, s nincs híjával a konkrét intézkedéseket váró megfogalmazásoknak sem. Anélkül, hogy az eltelt három esztendőt az intézkedések szempontjából soknak vagy kevésnek tartanánk, megállapíthatjuk, hogy ami változás a mai szigettelátogatóknak szemmel láthatólag jelentkezik, nem számottevő.

Tilos a kocsiknak belépni

Ennek minden bizonnyal egyik oka, hogy a végrehajtáshoz pénz kell, s amint az a fentiekben kitűnik, nem is kevés. A további okok között azonban felemlíthetjük, hogy a véleménykülönbségek, viták, az ebből eredő halogatások változatlanul erőteljesek. S ez csak részben jelentkezik a közvélemény nyomásaként; gvak-

raban az érdekelletétek sikertelen feloldása miatt mutatkoznak. Feltehetően túl sok és egymással gyakran összeütköző szempontnak próbálnak eleget tenni az illetékes szervek, de a végső koordináció valahol hiányt szenved.

Bizonyára sokan emlékeznek még arra a vitára, amely részben különböző társadalmi szervek ankétjain, részben pedig a sajtó hasábjain kapott helyet. A téma a Sziget járműforgalma volt. Nagyon sokan — a szakembereket is beleértve — úgy vélekedtek, hogy a gépkocsikat ki kell tiltani a Margitszigetről, mivel zajosak, a gázok pusztítják a növényvilágot s egyáltalán, aki rohanni akar, az ne jöjjön ide. Elhangzott az a javaslat, hogy a közlekedési eszköz legyen ismét a lóvasút, esetleg elektrobusz vagy fiáker. „Az idegenforgalom oltárán nem áldozhatjuk fel saját érdekeinket. A Szigetnek csak akkor van vonzereje ha eredeti szépségében tiündököl, ha valóban sziget” — hangzott az egyik hozzászólás.

A megállapítás szimpatikus, a követelés indokoltnak tűnik. A tavalyi vitára e hét csütörtökön érkezett válasz: nyilvánosságot látott a fővárosi tanács döntése, mellyel a személtu- és teherautók várhatóan július közepétől nem mehetnek be a szigeti ös-parkba.

A fának átrepültek a szomszédba

A határozat egyértelmű, radikális. Kitűnő alkalmat ad arra, hogy frissiben véleményeket hallgassunk meg. E véleményekben azonban benne van a Sziget évek óta jelentkező problémákra, helyzetének tisztázatlansága is.

A Danubius Szálló- és Gyógy-üdülő Vállalat igazgatói szobájába látogatunk el, ahol a leendő gyógyszálló építésének terveiről kapunk információt. Beszélgető-partnerünk dr. Fehér Barna gazdasági igazgató és Filó József, a műszaki ügyek intézője.

Azt szeretnénk, ha az ősszel százéves Nagyszálló centenáriumi ünnepségeivel együtt megtörténne az alapkövetél is. A pályázaton nyertes terv megítélésünk szerint kevés módosítást kíván. A tervező SZÖVTERV a munka vége felé jár, novemberre várjuk a teljes tervdokumentációt. A jelenlegi helyzet szerint 1976 vége a felépítés határideje, de mi szeretnénk ezt előbbre hozni.

Mi az elképzelés, mi a cél ezzel a szállóval?

— A gyógyforrás lehetővé teszi, hogy a hozzávetőlegesen 400—500 millió forintos beruházással készülő 200 szobás, 340 ágys kombinátban ne csak szálloda, hanem gyógyüdültetés is legyen. Szeretném hangsúlyozni,

hogy csak „könnyű” betegeknek, akik a mi fogalmaink szerint vendégek is. Eppen ezért a betegeket megillető kényelem, a speciális berendezési megoldások mellett megfelelő szórakozást is biztosítunk, tehát a gyógymedencét és a szaunát ugyanúgy megtalálják majd, mint az éjszakai bárt vagy a különleges italokat.

A tekintélyes beruházás nem kis helyet foglal el a Szigetből, igaz ugyan, hogy nem kevés külföldi fogadására készül. Az utolsó kérdésre — a gépkocsik kiltitásiának friss hírére — ezek után nem nehéz kitalálni, hogy milyen választ kapunk:

— Ezzel részünkről nem tudunk egyetérteni.

Menjünk egy-két buszmegállóval odább, a Fővárosi Kertészeti Vállalat üzemeységének vezetőjéhez, Krivácsi Andrásához. Ő már a rádióból értesült a hírről, nagyon boldog:

— Számomra nagyon kellemes, ha így lesz, jó lesz, helyes lesz.

A rendkívül energikus, foglalkozását és a Szigetet rajongásig szerető fiatalember szinte mindenben derűlátó, ami az eddigi intézkedéseket s a közeljövő várható fejleményeit illeti. Pontosán számon tartja, hol nyerhet vissza netán egy talpalatnyi földet is a fák, virágok, bokrok számára.

Már hárommillióst tervem van a Sirály csónakház helyén létesülő nyugdíjasok parkjához. Aztán jön — vagy inkább megy — a Vörös Meteor, s talán egy-két év múlva a szabadtéri mozi is. A parkolóhelyeket szerencsére még nem építették meg. Alig tudom elhinni, hogy nem lesznek gépkocsik. Képzeld, a fának átrepültek a hajógyári szigetre, mert nem bírták elviselni a zajt. S mennyit elgázoltak közülük!

A fák nem állva hálnak meg

A költségvetés adatait kérem, meglep a nagy szám: évi öt és fél millió forint. Igaz, ebből átlagban félmillió azonnal leszámlítható a rongálásokra, lopásokra. A holland tulipánhagymától a rókáig, az Arany János fáját megvilágító reflektoroktól a szobrokig széles a skála — sajnos.

Pedig van pusztulás enélkül is, s azokat is éppen olyan tehetetlenül kell szemlélnünk — mondja Krivácsi András.

Figyelemre méltó, megszívlelendő, amit tapasztalatként említ: ezen a helyen évtizedekkel kell előre gondolkodni. A fák második világháborús sérülései most jelentkeznek. A repeszek, lövedékek helyén nagyon sok fa elgom-básodott, s mert ez a gomba a tartószöveteket támadja meg, egy-egy fa szinte minden látható ok nélkül ledől. Piros gyűrűvel jelölik meg ezeket, hogy figyel-

mezzessék a látogatókat, ne menjenek a közelükbe.

— Sajnos, a Szigeten a fák nem állva hálnak meg. Szomorú látvány, amikor egy-egy gyönyörű példány egyszer csak megroppan.

Szinte minden fa ismerőse. Azt reméli, sokan vannak így az ide-látogatók közül. Azt viszont biztosan tudja, hogy Rómában vagy Moszkvában a szakemberek ismerik, számon tartják ezt a csodálatos birodalmat.

Egy fényképet mutat:

— Ez a pinus nigra, a fekete fenyő. Már 1890-ben írtak róla, a kora 130 év körül van. Húsz-huszonöt méter magasra is megnő. Csak néhány darab van belőle, mert a háború utáni „Manci-híd” részben ebből épült.

Újabb fénykép, újabb történet:

— Oszásznanarcs, Észak-Amerikából, 140—150 éves. Már a múlt században úgy írtak róla, hogy egy nyomorult fácska, melynek törzse másfél méteren a földön fekszik. Az 1838-as nagy árvíz idején dőlt meg, s mégis él...

A háború, elemi csapások után vajon milyen emlékeket hagy a motorizáció? Erre most még aligha lehet válaszolni, talán a következő generáció láthat gyógyíthatatlanul sorvadó növényzetet?!

A beszélgetés során ki-ki bukkanak az ellentmondások is. A szakember büszkén említi, hogy a három évvel ezelőtti népszámlálás eredménye bebizonyította, milyen látogatott, mennyire köz-szeretett a Margitsziget. Kétszáz-ezer ember fordult meg itt egy vasárnapon; balatonnyi forgalom a 90 hektáron. S ha a következőkben a gyalogutrást is kell vállalni, vajon mennyien érkeznek ide? Az tény, hogy a vállalkozó kedv nincs arányban a vélemények hangerejével, mennyiségével. A három-négymillió forintért épült felnőttjátszóter kihasztnátlan, le sem merjük írni a számot, hányan látogatják. A Palatinus és a Casino annál zsúfolta. A Szigeten az eső elől csak a fák alá lehet menekülni, ami veszélyes.

De ha például befednének egyes részeket, az a célszerűség mellett nem újabb „merénylet” lenne-e a természet eredeti szépsége ellen? S egyáltalán: lehet-e egy főváros közepén levő ösparkot megőrizni a külső hatásoktól, amely hatásoknak egyik pólusa a levegőszennyeződés, a másik az üzleti érdek?

Megőrizhetjük-e a holnapnak?

Az egymástól néhány száz méterre dolgozó szakemberek a maguk módján szeretik a Szigetet. Az egyik jónak tartja a leendő szálló tervét s elfogadhatatlannak a gépkocsik kiltitását. A másik véleménye ezzel egyértelműen ellentétes: a szálló levágja a Sziget végét, a gépjármű tönkreteszi a természetet. S mindkettőjük mögött — laikusok és szakemberek — sokan sorakoznak fel. Úgy tűnik, semmi sem végleges tehát.

A „leg”-ek szigete — a legré-gibb, legnépszerűbb, legkulturál-tabb — változatlanul a viták keresztútjében áll. S ezt nem egyszerűen földrajzi helye, „a város tüdeje” jelzője, sajátos története és szépsége okozza. Úgy hisszük, az újra és újra fellángoló össze-csapások, intézkedések és visszavonulások, lebontásra ítéltetések és halogatások mögött a környezetvédelem tipikusan mai, jellegzetesen ellentmondásos és eddig alig tisztázott kérdései húzódnak.

A Szigetre látogatók mindebből természetesen keveset érzékelnek. A Margitsziget gyönyörű, mert végül is minden egyes fát, bokrot, minden darab pázsitot óvnak, gondoznak, vigyáznak. A három gyönyörűség, a víz, a fény, a levegő még mindig meghatározó tényezői e helynek. Változatlanul kérdés azonban, hogy a távlati terv hármas célkitűzése — pihenés és kultúra, idegenforgalom, sport és szórakozás — és vérehajtásának gyakorlati mit tud megőrizni ezekből a holnap számára.

KOVÁCS A. GYÖRGY

